

МЛАДИТЕ И ВОЛОНТЕРСТВОТО

Тие што можат да направат, прават! Тие што можат да направат повеќе,

ВОЛОНТИРААТ!!!

Наслов на публикацијата:
Младите и Волонтерството

Автори:
Александар Јованоски
Зоран Илиески

Издавач на публикацијата:
Младински Совет Прилеп
ул. Питу Гули бр. 6, Прилеп, Р.Македонија

Електронска пошта: contact@ycp.org.mk
Веб страна: www.ycp.org.mk
Телефон: +389 48 523 390

Дизајн и техничка подготовка:
Борче Бојчески

СОДРЖИНА:

1. ШТО Е ВОЛОНТЕРСТВО.....	4
1.1. ВИДОВИ ВОЛОНТЕРСТВО.....	7
2. МЛАДИНСКО ВОЛОНТИРАЊЕ, СОЦИЈАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА И ПРИСТОЈНА РАБОТА: ИНСПИРИРАЊЕ ЛИДЕРСТВО.....	9
2.1. КАКО ВОЛОНТЕРСТВОТО ЈА ПОТТИКНУВА СОЦИЈАЛНАТА ИНТЕГРАЦИЈА.....	11
2.2. СОЦИЈАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА И МЛАДИ.....	11
2.3. БОРБА ПРОТИВ СИРОМАШТИЈАТА ПРЕКУ СОЦИЈАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА.....	13
2.4. МЛАДИНСКОТО ВОЛОНТИРАЊЕ И МОЖНОСТИТЕ КОЕ ГИ НУДИ.....	13
2.5. УСЛОВИ ЗА КВАЛИТЕТНИ МЛАДИНСКИ ВОЛОНТЕРСКИ ИСКУСТВА.....	16
3. МЕЃУНАРОДНА РАМКА НА РЕГУЛИРАЊЕ НА ВОЛОНТЕРСТВОТО.....	17
4. ОПШТ ПРЕГЛЕД НА ВОЛОНТЕРСТВОТО ВО МАКЕДОНИЈА.....	20
4.1. НОРМАТИВНА РАМКА ЗА ДЕЈСТВУВАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	23
4.2. ЗАКОН ЗА ВОЛОНТЕРСТВО.....	23
4.3. ДРУГИ ЗАКОНИ РЕЛЕВАНТНИ ЗА ВОЛОНТЕРСТВОТО.....	24
4.4. НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗА МЛАДИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	25
4.5. СТРАТЕГИЈА ЗА ПРОМОВИРАЊЕ И РАЗВОЈ НА ВОЛОНТЕРСТВОТО.....	26
4.5.1. ВРЕДНОСТИ НА СТРАТЕГИЈАТА.....	26
4.5.2. НАЧЕЛА НА СТРАТЕГИЈАТА.....	27
4.5.3. ЦЕЛИ.....	27
4.5.4. ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОД ПРИМЕНАТА НА ЗАКОНОТ И СТРАТЕГИЈАТА ЗА ВОЛОНТЕРСТВОТО.....	28
4.5.5. ПРОГРАМИ И МОЖНОСТИ ЗА ВОЛОНТИРАЊЕ НА МЛАДИТЕ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА НА НАЦИОНАЛНО И ИНТЕРНАЦИОНАЛНО НИВО.....	28
5. МЛАДИТЕ И ВОЛОНТЕРСТВОТО.....	29
6. ЗА МЛАДИНСКИ СОВЕТ.....	30

“Не суди за денот според жетвата што ќе ја собереш, туку според семето што ќе го посееш!” – Роберт Луис Стивенсон

ШТО Е ВОЛОНТЕРСТВО?

Волонтерството е практика на луѓе кои работат за доброто на останатите, без мотив за каква било финансиска или материјална добивка. Волонтерството, општо земено, се смета за алтруистичка активност, наменета за промовирање добро или за подобрување на квалитетот на животот. Луѓето волонтираат и со цел да стекнат вештини без да е потребна финансиска инвестиција од страна на работодавецот.

Волонтерството зазема многу форми и широк спектар на луѓе го обавуваат. Многу волонтери се обучени во сферите во кои работат, како на пример медицина, образование или прва помош. Останатите, волонтираат на база на потреба. Често, единствено што е потребно за еден човек да биде волонтер е

Желбата, мотивацијата да придонесе и нешто да промени на подобро. Да биде активен чинител во заедницата во која живее и да ја промовира каузата за која се залага.

Волонтерите и волонтерството во секоја држава претставуваат огромен човечки потенцијал кој континуирано се мобилизира и кој поседува релевантно знаење и вештини корисни за заедницата. Волонтерите преку нивната работа придонесуваат во изградбата на општествениот и човечкиот капитал, во зголемување на вклученоста на граѓаните во општествениот развој, во разрешување на најразличните проблеми и потреби на луѓето во нивната средина. Вредноста која тие ја создаваат и вградуваат во своите активности е бесценета, бидејќи поседува особен квалитет кој е збогатен со хуманата димензија на добрата волја и алтруизмот. Светските трендови покажуваат дека волонтирањето има и економски потенцијал. Во Велика Британија во 2003 година, придонесот за економијата од страна на лица кои формално или неформално волонтирале во заедницата е оценет како 42.6 милијарди фунти. Според проектот за споредбени истражувања од 2003 година на Јохнс Хопкинс Универзитетот, во 35 земји во кои било

спроведено истражувањето, волонтерите претставуваат приближно 43% од вработените во граѓанските организации.

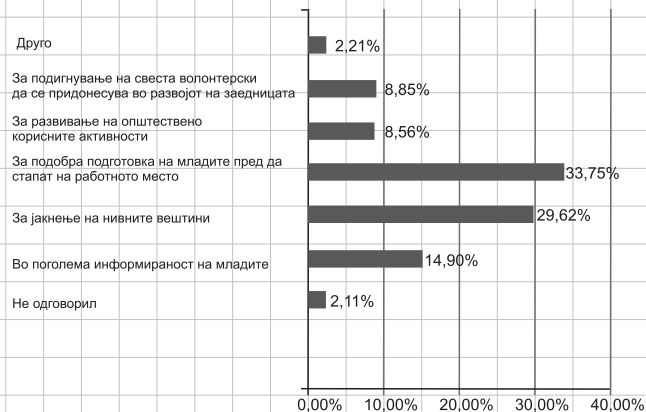
Коалиција на младински организации СЕГА во 2010 реализираше истражување за младинските потреби и младинското организирање во Македонија кое имаше општа цел да ги испита состојбите во младинскиот сектор и да ги регистрира евентуалните подобрувања или пак падови во однос на младинските потреби и младинското организирање. Ова истражување ја идентификуваше и моменталната ситуација во полето на волонтерството и волонтерите во Македонија.

Од вкупниот број на опфатени млади со истражувањето, волонтерството како еден од начините за зголемување на иницијативноста на младите го поддржуваат 53% од испитаниците иако само 37% имаат волонтерско искуство. Овој наод ја отсликува состојбата и на локално ниво, согласно податоците од реализираните истражувања направено во 10 репрезентативни општини.

Имено во некои општини само 15% од младите волонтирале досега.

Само 19% од младите сметаат дека волонтирањето не е корисно, „бидејќи секој работи за пари“. Оние кои што сметаат дека волонтирањето е корисно, како најголема придобивка од ваквото искуство ја гледаат во подобрата подготовка на младите пред да стапнат на работното место за што се определиле 34% од испитаниците. Младите кои членуваат во НВОи имаат многу поголемо искуство во волонтирање во споредба со оние кои не членуваат во НВОи.

Според тебе, во што најмногу може да придонесе волонтирањето?

Ова истражување покажува дека младите многу малку се заинтересирани за волонтирање, бидејќи не ја гледаат користа од волонтирањето. Тие волонтирањето го поврзуваат со гаранцијата за добивање на работа, што може да биде резултат од волонтирањето, но не волонтирањето како цел сама по себе.

Наодите од анализата на ова истражување покажуваат дека младите треба повеќе да се информираат за целта и придобивките од волонтирањето.

Полза од волонтерство

Постојат три главни ползи од волонтерство:

1.Економска полза: активности кои ги преземаат волонтерите, кои инаку би требало да ги поддржи државата или треба да бидат поддржани со приватен капитал, така што волонтерството придонесува за целокупниот економски исход на земјата, а го намалува товарот од владиното трошење.

2.Социјална полза: волонтерството помага при градењето кохезивни (сплотени / тесно поврзани) заедници, при што ги поголема доверба меѓу граѓаните и развива норми на солидарност и реципроцитет, кои се неопходни за една стабилна заедница.

3.Полза за индивидуална кариера: преку волонтирање, дипломираните можат да запознаат луѓе и да стекнат работно искуство, а корист имаат и учениците при аплицирањето за стипендии, бидејќи се свесни дека судиите се импресионираат кога во кратката биографија е опфатено и волонтерска работа.

Без разлика дали е важно да се реши одреден проблем во заедницата, да се придонесе кон одредена кауза или да се помогне во развојот на одредена личност, волонтирањето нуди многу бенефити како благодарност за времето и експертизата на секој волонтер.

Лични бенефити кои ги нуди волонтерството се:

- Алтруизам
- Учење и стекнување на нови вештини
- Пренесување на знаења и вештини на другите
- Подобрување на личното резиме
- Релаксација
- Социјализација
- Можности за градење на кариера
- Придонес кон заедницата
- Стекнување на работно искуство
- Градење на самопочит и самоверба
- Подобрување на здравјето
- Нови познанства
- Можноста да се помогне и да се направи разлика во животот на некој друг

Мотивирање на помалдите со нашата волонтерска приказна и можност и младите да го следат нашиот пример и да се активираат како волонтери.

ВИДОВИ НА ВОЛОНТЕРСТВО

Социјални средства

Социјалните средства овозможени со волонтерство играат клучна улога во економската обнова. Онаму каде што сиромаштијата е ендемична, сиромашните заедници имаат недостаток од пријатели и соседи кои се во можност да им помогнат. Оваа, волонтерска, заедничка помош или само-помош е битна заштитна мрежа. Овој модел добро функционира во рамки на држава бидејќи постои национална солидарност во време на неповолни услови и по просперитетните групи најчесто се жртвуваат за доброто на оние кои имаат потреба.

Волонтерство врз основа на знаење

Под *волонтерството* врз основа на знаење се подразбира волонтерство каде што волонтерот е стручно обучен во областа во која волонтира. Ова е спротивно од типичното волонтерство, каде што не е потребна стручна обука. Според Независниот Сектор, просечен час - типично волонтирање се движи од 18-20 долари на час. Волонтерството врз основа на знаење е проценето за 40-500 долари на час, во зависност од пазарната цена во тоа време.

Виртуелно волонтерство

Виртуелното волонтерство, понекогаш познато и како е-Волонтерство, он-лајн волонтерство или микро-волонтерство е термин со кој се опишува волонтер кој ги извршува задачите, во целост или делумно, надвор од организацијата и кој користи интернет, дом, училиште, теле-центар или работен компјутер или друга направа која е поврзана со интернет, како на пример PDA (a personal digital assistant) рачно управуван компјутер, исто познат и како компјутер за дланка или smartphone мобилен телефон кој нуди напреднати можности,

често со функционалност како на персонален компјутер. Виртуелното волонтерство е познато и како сајбер услуга, телементорство или телетуторство и под разни други имиња. Виртуелното волонтерство е слично на работење од дома, само што, не станува збор за платени он-лајн вработени туку за неплатени он-лајн (интерактивни) волонтери.

Еколошко волонтерство

Еколошкото волонтерство се однесува на волонтери кои даваат придонес за еколошкиот менаџмент. Волонтерите се служат со низа активности кои вклучуваат набљудување на средината, еколошко реставрирање како ре-вегетација и едукација на останатите за природната средина.

Кој најчесто е волонтер?

- Млади луѓе
- Луѓе со солиден приход
- Луѓе со добро здравје
- Луѓе со рекреативни интереси
- Луѓе што сакаат да помогнат да другите

Организации во кои волонтерите најчесто се вклучуваат!

- Граѓански организации
- Социјални служби
- Културни групи
- Образовни институции
- Политички организации
- Здравствени организации и институции

Младинско волонтирање, социјална интеграција и пристојна работа: ИНСПИРИРАЊЕ ЛИДЕРСТВО

Социјалната интеграција, намалувањето на сиромаштијата и вработувањето се јадрото на учеството на луѓето а посебно на младите во општеството. Социјалната интеграција е дефинирана како “динамичен и принципиелен процес на промовирање на вредностите, односите и институциите што овозможуваат учество на граѓаните во социјалниот, економскиот, културниот и политичкиот живот врз основа на еднакви права и достоинство.“

Според Извештајот на Генералниот Секретаријат на Комисијата за Социјален Развој на ОН, 48ма сесија, владите имаат обврска да промовираат социјална интеграција преку “поттикнување на инклузивни општества кои се стабилни, безбедни, толерантни, промовираат почит кон разликостите и промовираат еднаквост во можностите учество на сите луѓе, вклучувајќи ги и оние од маргинализираните и ранливи групи

на луѓе“ (Економски и Социјален Совет на ОН, 2009, клауза 1).

Социјалната интеграција има централно место во остварувањето на Милениумските Развојни Цели (МРИ), посебно МРИ1 да се преполови сиромаштијата до 2015. Луѓето кои живеат во сиромаштија често се чувствуваат исклучени од своите општества, додека исклученоста поттикнува сиромаштија.

Осигурувањето на пристап на луѓето до можности за пристојна работа овозможува креирање на пат преку кој можат да се третираат проблемите поврзани со сиромаштија и недостиг на социјална вклученост. Но како да се постигне ова?

Процесот на социјална интеграција има различни форми и зависи од акциите и активностите кои ги преземаат засегнатите страни – јавните и приватни. Политичките реформи на владите и лобирањата и застапувањата за активно граѓанско учество се две такви форми. Обезбедувањето на пристојна работа е друг начин на поттикнување на социјалната интеграција. Исто така еден од најефикасните начини е креирањето услови за волонтерство и волонтирање.

Суштински важно за сето ова е градењето на силна врска помеѓу волонтерството, пристојната работа и социјалната интеграција со посебен осврт на потребите на младите луѓе. Во насока на претходно изложените аргументи, волонтерството придонесува значајно да се подигне социјалната интеграција на младите во заедницата што е посебно важно за нивниот развој како и тоа дека принципите на социјална интеграција и пристојна работа можат да бидат поттикнати токму со волонтирањето на младите.

1 КАКО ВОЛОНТЕРСТВОТО ЈА ПОТТИКНУВА СОЦИЈАЛНАТА ИНТЕГРАЦИЈА

Волонтерството кога правилно е насочено и поддржано, може да поттикне социјална интеграција на младите во и помеѓу заедниците. Кога младите луѓе се во можност да учествуваат во волонтерски активности во нивните заедници, развиваат чувство на одговорност за придонес кон заедницата.

“Кога младинското учество е охрабрено и почитувано од возрасните, младите можат да почнат да размислуваат и за политичките и морални идеологии...Токму овој процес на размислување ќе и овозможи на младите да го конструираат својот идентитет интегриран со идеолошки и политичко-морални ставови“.

Луѓето волонтираат зошто веруваат во вредностите на општеството кои сакаат да ги видат. Волонтерството не е работа. Тоа е засновано на вредности на светот и заедницата од кои тие сакаат да бидат дел и затоа волонтерите несебично го даваат своето знаење, експертиза и време за да ги создадат тие можности, не само но со другите заедно.

Ова посочува дека волонтерството може да помогне да се надминат социјалните бариери и предрасуди и да понуди можности да се работи со луѓе кои не се дел од нашето “непосредно соседство“. Токму волонтирањето и волонтеризмот може да има значајна улога во промовирањето на социјална интеграција, посебно за младите луѓе.

2 СОЦИЈАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА И МЛАДИ

Процесот на социјална интеграција е посебно важен за младите кои имаат потреба да развијат чувство на припадност и одговорност да станат продуктивни и одговорни граѓани и активни учесници во општеството. Социјалната интеграција го зајакнува младинскиот потенцијал и креативност, две работи кои се неопходни да се излезе во пресрет на општествените цели на Милениумските Развојни Цели. Иако младите луѓе денес имаат многу повеќе можности да учествуваат значајно во општеството, “пристапот до квалитетно образование и постојани работни места останува најголем проблем

и грижа на младите додека преминуваат од млади во возрасни“ (Економски и Социјален Совет на ОН, 2009, клауза 20).

Невработеноста влијае на младите луѓе непропорционално (Светски Младински Извештај, 2007). Токму волонтеризмот има потенцијал да ги приближи општествата поблиску едни до други.

Студии од различни делови од светот покажуваат дека младите луѓе “копнеат да бидат дел од општеството и да бидат почитувани нивните заложби и придонеси“ и во многу случаи “имаат желба да имаат активна улога во подобрувањето на своите заедници и земји во кои живеат“.

Слабиот квалитет на образованието и механизмите за вклучување ги ограничуваат младите и ги прави истите ранливи на општествените процеси а посебно на сиромаштијата. Неможноста да се има пристап во лесно пристапна економијата, посебно до пристојните работни места, ги деморализира младите и ја потценува нивната самопочит како граѓани. Ниското ниво на социјална интеграција, посебно во семејствата и на ниво на заедница, се основа за зголемување на ранливоста на младите луѓе и

нивно вклучување во ризични однесувања, вклучувајќи насилство и употреба на дрога и алкохол.

Сепак, во многу делови од светот младите луѓе сеуште не се препознаени како легитимен дел од донесувањето на одлуки и креирање на политики во заедниците. Ова е евидентно од малиот број на инволвирани млади во овие процеси и отсуството на младински политики. Тоа значи дека општествата пропуштат можност да се збогатат со креативноста, инспирацијата и визијата на младите за подобра иднина. Во случаите со млади жени или млади од маргинализирани групи (имигранти или луѓе со хендикеп) ефектите на социјална исклученост се длабоки. Социјалната интеграција е затоа критична за градење на еластичност на младите луѓе и поддршка на нивната транзиција од образовните институции во продуктивни возрасни личности. Ова ги охрабрува и поддржува младите да функционираат како партнери во процесите на креирање политики, менаџирање програми и севкупна вклученост во политичкиот и социјалниот живот.

ЗБОРБА ПРОТИВ СИРОМАШТИЈАТА ПРЕКУ СОЦИЈАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА

Клучен момент за достигнување на социјалната интеграција е да се обезбеди младите да можат да ги задоволат своите потреби т.е да не живеат во сиромашни услови, да имаат пристап до квалитетна здравствена заштита и квалитетно образование и да бидат во можност да учествуваат во политичкиот и социјалниот живот во своите заедници.

4 МЛАДИНСКОТО ВОЛОНТИРАЊЕ И МОЖНОСТИТЕ КОЕ ГИ НУДИ

Низ светот, младите волонтери, секојдневно ја демонстрираат нивната посветеност активно да придонесат во животот во општеството. Во тој процес тие активно работат кон тоа да бидат целосно вклучени во сите процеси во заедниците и општеството и истовремено стекнуваат витални вештини кои подобро ќе ги подготват да влезат на пазарот на труд. Многу млади волонтери исто така се стекнуваат со лидерски вештини. Волонтирањето во голема мера придонесува кон промоција и поддршка на социјалната интеграција преку промовирање на различност охрабрување на поголемо граѓанско

учество, генерирајќи почит за еднаквоста, промовирајќи социјална кохезија, обезбедувајќи полесен пристап до работа, креирајќи млади лидери кои ќе превземаат одговорности и развивајќи го индивидуалниот и колективниот глас на младите.

Да се даде глас на младинските перспективи

Младите луѓе кои се дел од волонтерските сервиси, често се способни да развијат чувство на самостојност, автономност и да им помагаат и на другите да го сторат истото.

Како една од најважните вештини кои ги стекнале младите преку волонтирањето е тоа дека тие се способни да станат и да зборуваат со другите луѓе и со своите врсници за критични и важни теми како и за своите права како дел од општествените процеси.

Креирање на млади лидери кои превземаат иницијативи и одговорности

Како што се младите луѓе способни да развиваат чувство на самостојност и самодоверба преку

волонтерските искуства, тие се способни и да демонстрираат способност да направат разлика во заедницата и општеството и да ги водат процесите кон иднината која што ја замислиле.

Младите луѓе се лидери во своите полиња. Тие се потенцијал кој ќе биде лидер и ќе ги носи промените во заедницата. Голем дел од младите кои имаат лидерски позиции во заедниците го должат сето тоа на своето лично волонтерско искуство.

Волонтирањето може да им обезбеди на младите можности да ги демонстрираат своите лидерски способности и истите да бидат препознаени како лидери во одредени области. Ова ја зголемува нивната вклученост во работи кои влијаат на нивните животи и ќе продолжат со истото и во иднина.

Пристап до работа

Волонтерското искуство во голема мера може да им помогне на младите луѓе подобро да котираат на пазарот на труд и полесно да дојдат до вработување. Ова од причина што волонтерството ги гради вештините и капацитетите на младите луѓе, а посебно нивните животни вештини. Исто така волонтерските програми младите ги оспособуваат за различни

полиња и области и ги прават по конкурентни и искусни во различни полиња и им помагаат на младите да прават планирани решенија за својата кариера и иднина. Волонтирањето може да ги поврзе волонтерите со социјални мрежи преку кои тие можат да се поврзат со можности за стипендии, поддршка при градење капацитети и вработување. За младите од посиромашни средини и оние од маргинализирани групи, контактот и вклучувањето во социјалните мрежи е една од најголемите придобивки од волонтирањето, што им дава начин да побегнат од гетоизација и сиромаштија.

Поттикнување на социјалната кохезија

Онаму каде што младите се соочуваат со искуства на социјална исклученост, волонтирањето може да им обезбеди патишта на припадност, што на младите ќе им помогнат да се чувствуваат вклучени и ценети.

Преку обезбедување алтернативни и продуктивни начини на вклучување на младите, волонтирањето овозможува добра насока за младите да најдат простор, средина на која припаѓаат.

Ова им овозможува да се чувствуваат вклучени во општеството каде што од друга страна можат да се

сретнат со социјална дислокација и исклученост. Во зависност од содржината и целта на волонтерската работа, волонтерите можат посебно да придонесат кон постигнување на што поголема социјална кохезија во општеството.

Волонтирањето им нуди на младите можности да придонесат во градењето на социјални кохезивни општества.

Почит за различноста и еднаквоста

Волонтирањето, ако е правилно водено и применето има потенцијал да придонесе кон збогатување на знаењата кај младите и прифаќање на луѓето од другите социјални групи. Бидејќи волонтерството нуди можности да младите луѓе да работат со други луѓе нуди потенцијал за промовирање на еднаквост преку генерирање на почит за различностите.

Волонтирањето исто така може да биде дизајнирано и корисно во насока да се учат младите луѓе како да им пристапуваат на проблемите на нееднаквост и конфликт во заедниците и општествата и како да ги пренесуваат знаењата и вештините од овие области на другите. Волонтерското искуство може да имовозвозможи на младите да имаат лидерска позиција во решавањето на овие проблеми во процесите на

поголема социјална интеграција.

Работата на волонтерите често ги охрабрува заедниците да размислат за ефектите на дискриминацијата и нееднаквоста и ефективно да работат заедно со младите на намалување на овие појави.

Младинското волонтирање дава надеж за помош на младите да развијат почит за различностите во нивните животи но и во заедниците во кои тие живеат и работат.

Поддршка кон поголемо граѓанско учество

Еден од клучните елементи на волонтирањето е тоа што тоа ја развива мотивираноста и способноста на младите да учествуваат во голема мера во општеството и да ги споделуваат своите погледи за подобра иднина на истото. Луѓето кои почнале да волонтиррат уште во својата младост, остануваат подолго вклучени во општествените процеси и во поодминатите години продолжуваат да даваат волонтерски придонес и да играат активна улога во своите заедници. Ова е од критично значење за развој на ефективна демократија и за социјален дијалог, две работи кои се дополнети од страна на

енергичниот граѓански сектор.

Младинското волонтирање им нуди на младите можности да ги демонстрираат своите способности и идеи, да развијат лидерски способности, да генерираат почит за различностите и еднаквоста и да развиваат активности преку кои ќе предизвикаат промени во општеството. Ова сепак не се случува по автоматизам. Потребни се бројни фактори со кои ќе се осигура дека волонтерското искуство е она квалитетно и потребно за младите луѓе.

Кои услови креираат ефективна средина за младинско волонтирање?

Најчести волонтерски активности на младите:

- Врсничка едукација
- Подучување, тунорство и менторство
- Работа на проекти
- Работа со лица со ментални и физички хендикеп и пречки во развојот
- Работа со сиромашни лица и лица од загрозени подрачја
- Работа во хуманитарни акции

5 УСЛОВИ ЗА КВАЛИТЕТНИ МЛАДИНСКИ ВОЛОНТЕРСКИ ИСКУСТВА

Како што се прикажа и во текстот претходно, волонтирањето често им помага на младите луѓе да го откријат својот огромен потенцијал. Тие стекнуваат вредни искуства што им помагаат да бидат поконкурентни при наоѓање на работа и стекнуваат знаења, вештини кои им помагаат во процесите на социјална интеграција.

Сепак, јасно е дека треба да постои сет на фактори кои треба да се исполнат за да се осигура дека волонтерските искуства носат квалитет кој ќе поддржи такво учење и за останатите млади луѓе.

Прво и основно, на младите луѓе им е потребен лесен пристап до можности да волонтират. Ако тие се во можност лесно да идентификуваат можности за волонтирање во заедницата што нив лично ги интересираат, тогаш е многу поверојатно дека и ќе бидат волонтери. Граѓанскиот сектор и локалните владини институции затоа треба да обезбедат што е можно повеќе услови за волонтирање на младите, видливи и примамливи за сите. Во нивни личен интерес е ова да биде реалност.

“Важно е да се вклучат волонтерите според нивните интереси и според тоа што можат тие да направат, за да истите чувствуваат дека навистина даваат придонес за заедницата!“.

Добро водените волонтерски програми можат и треба да им обезбедат на младите луѓе можности да ги развијат своите лидерски способности и да станат активни партнери и чинители. Истовремено волонтерството гради кај младите почит кон еднаквоста, различното од себе, гради обврска за инклузија на маргинализираните групи и респект за човековите права. Сите овие се принципи неопходни за процесот на социјална интеграција во општеството. Во продолжение, волонтерското искуство им дава на младите чувство на самостојност и на свој глас. Заедно со развојот на лични и професионални вештини и пристапот до социјални мрежи, тоа е начин како да се олесни пристапот младите до можностите за работа.

Волонтерството може да им обезбеди на младите можности да континуирано придонесуваат во животот во заедницата, општеството. Им помага на младите да ги скршат круговите на сиромаштија преку овозможување пристап до пристojна и соодветна работа и промовира со за повеќе социјално интегрирани општества.

МЕЃУНАРОДНА РАМКА НА РЕГУЛИРАЊЕ НА ВОЛОНТЕРСТВОТО

Меѓународните организации ги охрабруваат земјите да го унапредат и промовираат волонтерството. Обединетите нации ја прогласија 2001 година како Меѓународната година на волонтерството, а 5 декември е прогласен како Меѓународен ден на волонтерот. Европската Унија ја прогласи 2011 година како Европска година на волонтерството. Меѓународните организации усвоија повеќе документи со цел да го промовираат волонтерството и да дадат насоки на земјите членки.

Европскиот стратешки документ за отстранување на визните пречки за мобилност на младите од 2004 година, наведува дека волонтерството е во функција на изградба на силен европски идентитет на младите, а визната политика е во целосна спротивност на овој идеал. Се препорачува младите волонтери да бидат поддржани од земјите - домаќини преку добивање на бесплатни визи.

Во Белата книга на Европската Комисија “Нов поттик за европската младина”, се наведува дека постои потреба да се даде поголем акцент на мобилноста и доброволната работа на младите, појави за кои се смета дека не се доволно раширени и не им е дадено значењето кое го заслужуваат. Европската комисија предлага волонтерски активизам во оние области кои не се покриени од други политички процеси, како што е вработувањето, социјалната интеграција и образованието. Во таа смисла, на волонтерскиот сервис се гледа како на облик на општествена ангажираност и фактор за работна ангажираност и интеграција. Како таква, таа излегува во пресрет на очекувањата на младите луѓе и општеството во целина. Се сугерира да се земе предвид позитивното искуство на Европскиот волонтерски сервис кој може да наметне стандардни практики во волонтирањето меѓу младите луѓе. Заради интегрирање на волонтерството во повисоки рамки, документот им препорачува на земјите - членки да ги отстранат сите можни пречки за да се стимулира мобилноста на волонтерите.

На Европско ниво, се смета дека е важно да се обезбеди волонтерскиот сервис да се признава и

како образовно искуство добиено при неформално учење, било да е остварено во земјата на волонтерот или друга земја членка на ЕУ. Предноста на неформалното учење лежи главно во неговата волонтерска и често само организирачка природа, неговата флексибилност, можностите за учество, “правото на грешки”, и поблиската врска со аспирациите и интересите на младите луѓе.

Според Директивата на ЕУ5 од 2004 година, новите правила се базирани на дефинирањето на статусот студент, практикант и/или волонтер кои веќе се употребуваат во Европското право, и посебно во различни програми кои ја промовираат мобилноста на овие групи. Оваа директива подетално ги определува условите, временскиот лимит на престојот и другите елементи на волонтирањето на лица кои доаѓаат од земји кои не се членки на ЕУ.

Одредбите од Директивата 2004/114/ЕЗ за условите за прием на граѓани на трети земји со цел на студии, размена на ученици, неплатена обука или волонтерски услуги, кои се однесуваат на волонтирањето се опфатени во Законот за волонтерство на Република Македонија.

Стратегија за промовирање и развој на волонтерството (26)

Во 2008 година, Меѓународната организација на трудот донесе Упатство за мерење на волонтерската работа кое предлага методологија со цел да им даде насоки на земјите во напорите да ја определат и измерат економската вредност на волонтерскиот труд.

Меѓународните организации, исто така, предлагаат на земјите да ја подобрат законската рамка за да може волонтерството непречено да се развива.

Резолуцијата на Генералното Собрание на ОН 6/38, препорачува земјите да овозможат поволна фискална, законодавна и друга рамка, вклучувајќи ги организациите на заедниците и непрофитните организации кои се занимаваат со волонтерска работа.

Генералното Собрание на Советот на Европа преку препораката 1496 (2001) за подобрување на статусот и улогата на волонтерството во општеството, по повод Меѓународната година на волонтерите, препорачува Комитетите на министри да побараат од секоја земја - членка да ги идентификува и елиминира

во своите закони и практики, пречките кои директно или индиректно ги спречуваат луѓето да волонтираат. Исто така, побарано е да го намалат даночниот притисок со кој се казнува волонтерската активност, да им додели на волонтерите адекватен правен статус и соодветна социјална заштита почитувајќи ја притоа нивната независност, како и да ги отстранат финансиските пречки за волонтирањето.

Слично, Советот на Европа бр. Р (94)4 препорачува на државите да ги дефинираат волонтерските услуги на национално ниво, нагласувајќи ги образовните аспекти на волонтерството и значењето на истото за општеството.

Прашањето на волонтерството е уредено во повеќе земји од Европската унија со посебен закон за волонтерство (Италија, Полска, Унгарија, Хрватска), некои земји се во процес на подготовка на такви закони (Словачка, Бугарија) а кај одделни земји статусот на волонтерството е предмет на регулирање на повеќе законски акти кои не се специфично наменети за волонтерите (Летонија).

Во 2004 година беше публикувано Упатство: волонтерите и законот, кое дава препораки за тоа кои правни прашања треба да се регулираат со законските рамки.

Република Македонија го прифаќа ставот на ЕУ и ООН дека волонтерството е вредност која придонесува за создавање промени во општеството и дека од таа причина за волонтерите треба да се изгради опкружување во кое нивната работа ќе биде препознаена и окарактеризирана како неопходна за развој на општеството.

ОПШТ ПРЕГЛЕД НА ВОЛОНТЕРСТВОТО ВО МАКЕДОНИЈА

Врз основа на досегашните искуства и показатели, евидентно е дека волонтерството во Република Македонија не е на завидно ниво. Во јавноста постои генерален недостаток на свест за користа од волонтирањето. Исто така, постои недостапност до брза информација за можностите за волонтирање меѓу одредени групи на граѓани, особено повозрасните. Тоа доведува до недостаток на вреднување на волонтирањето во јавноста и негово признавање како релевантно искуство, на пример при вработувањето.

„Истражување за филантропијата во Македонија“ покажува дека околу 1/3 од испитаниците искажале желба да волонтираат. Половината од лицата кои изјавиле дека веќе имаат некакво волонтерско искуство во организирана или спонтанa форма (вкупно околу 10% од испитаниците), велат дека тоа го добиле со работа во граѓанска организација. Ваквиот низок степен на волонтирање се аргументира со недостатокот на време (44 %), или со тоа дека “волонтирањето е злоупотреба на труд и треба да биде платено” (вкупно 34%). Недовербата во концептот на волонтирање можеби се должи и на културолошките разлики во неговото сфаќање, но не смее да се пренебрегне фактот дека луѓето во Република Македонија често гледаат на волонтирањето како на прв чекор за вработување, најчесто во таа организација во која се „волонтира“. Поаѓајќи од таа гледна точка, можеби е исправно резонирањето дека се злоупотребува волонтерскиот труд на младите луѓе кои прават се да остават добар впечаток и перспективно да најдат вработување, особено бидејќи таквите состојби можат да траат со години. Можеби и затоа, како најефикасен начин да се поттикне волонтирањето анкетираниите пред се го наведуваат решавањето на егзистенцијалните потреби, како предуслов (61%); потоа следи потребата

потоа следи потребата од остварување на видливи резултати од волонтирањето (40%) како и зголемувањето на влијанието на граѓанските организации врз владата (26 %) и постоење на јавно признание за дадените услуги (11 %).

Истражувањето како приоритетни области за волонтирање ги наведува: хуманитарна помош (27 %), деца и млади (25 %), образование и наука (16 %), социјална заштита и развој (13 %), подобрување на животната средина (11%), спорт и рекреација (10 %), здравство (10 %), култура (9 %), развој на локалната заедница (8 %), религија (7 %) и сл.

Истражувањата „Општествената одговорност на граѓаните“ од 2006, 2008 и 2009 г. го потврдуваат малиот интерес за доброволна (волонтерска) активност во заедниците. Во анкетата спроведена во март 2009 г. помалку од третина од испитаните граѓани (27,4%) изјавиле дека волонтерски се вклучиле во активности во заедницата. Притоа нивниот волонтерски ангажман е до 10 часа годишно, што укажува дека волонтерските активности во најголем број се еднократни/еднодневни. Од овие податоци може да се заклучи дека не постои континуитет во волонтерските активности и дека граѓаните немаат изградени навик и свест за да

направат нешто повеќе (надвор од семејството и лично за себе) за заедницата и за сограѓаните.

Во однос граѓанските организации, волонтирањето е уште помало, односно 10 % од испитаните граѓани изјавиле дека волонтираат во нив. Половината од оние кои се активни со доброволна работа во граѓански организации тоа го прават за да придонесат за заедницата и затоа што веруваат во мисиите на организациите за кои доброволно работат. Тенденцијата на промена на мотивацијата за учество од основните (нови контакти, личен развој), кон повисоките придобивки (помош на заедницата, мисија на организациите) констатирана е и во 2008 г., продолжува и понатаму со умерено зголемување.

Овие истражувања покажуваат тенденција на намалување на волонтерските активности во заедниците и подготвеноста на луѓето да направат нешто повеќе за другите. Иако регрутирањето волонтери не претставува масовна и широко развиена активност во Република Македонија, сепак, постојат и позитивни искуства, како на пример донесениот Кодекс на Здружението на детски организации во Република Македонија. Овој документ ги опфаќа принципите и вредностите усвоени од група организации кои се инволвирани во активности поврзани со заштита и промовирање на

детските права. Тука се нагласува дека „одржливиот развој на невладините организации е овозможен преку волонтерскиот пристап во нивните активности” и всушност овде се опфатени традиционалните принципи на волонтерството (со слободен избор и без надомест) комбинирани со меѓународно прифатените норми кои се однесуваат на волонтерската работа (недискриминаторски одредби, добри услови за работа, обука за волонтерите).

Слично на овие активности, и други граѓански организации имаат развивано сопствени иницијативи базирани на нивните програмски потреби и приоритети, како на пример: формирање волонтерски центри, сервиси за размена на волонтери како што е Европскиот волонтерски сервис, организирање локални волонтерски акции, јакнење на капацитетите, подготвување на прирачници или водичи, организирање промотивни настани и сл.

Имајќи ја предвид состојбата со волонтерството и определбата на Владата на РМ за регулирање на прашањето на волонтерството, во 2007 година се донесе Законот за волонтерство.

По донесување на Законот, а заради полесно разбирање на неговата содржина, како од страна на волонтерите така и од страна на организаторите на волонтерската работа, со поддршка на Европскиот центар за непрофитно право (ЕЦНП) од Будимпешта, издаден е Водич за примена на Законот за волонтерство. Во водичот детално е објаснета содржината на Законот како и одговор на најчесто поставувани прашања во тој период. Во согласност со Законот за волонтерство, организаторот на волонтерска работа има обврска да води евиденција за волонтерската работа за што на волонтерот треба да му издаде и волонтерска книшка. Заклучно со месец декември 2009 год. според евиденцијата на Министерството за труд и социјална политика се издадени 370 волонтерски книшки.

Министерството за труд и социјална политика, заклучно со декември 2009 година, има издадено и согласности за волонтирање на 158 странски лица.

Нормативна рамка за дејствување во Република Македонија

Во Република Македонија, нормативната рамка за волонтерството е уредена со: Закон за волонтерството и Правилникот за формата и содржината на волонтерската книшка, начинот на нејзиното издавање и запишување на податоци, Правилникот за начинот, постапката и евиденцијата за издавање согласност за волонтирање на странски лица во Република Македонија и Правилникот за водење на евиденција на волонтерската работа.

Закон за волонтерство

Најважниот чекор за воспоставување на солидна нормативна рамка за соодветно регулирање и понатамошно поттикнување на волонтерството е остварено во 2007 година, со усвојувањето за Законот за волонтерство и измените на Законот од 2008 година. Со овој закон Република Македонија се вклопи во добрите европски практики и ги усвои препораките на меѓународните организации. Причината за донесувањето на овој закон лежи во фактот што дотогаш областа на волонтерството и

волонтерскиот труд не беа соодветно опфатени со друг закон.

Ваквата состојба создаваше низа забунувања и нејаснотии при употреба на термините „волонтер“, „стажант“ или „практикант“ како и во примената на останатите закони кои имаат допирни точки со статусот на волонтерите.

Основни начела на кои се заснова Законот се: *доброволност, заштита на волонтерот и организаторот на волонтерската работа, забрана на искористување на волонтерот и забрана на дискриминација.*

Законот ги регулира следниве прашања:

- што е волонтерството (дефинирање), признавање на правниот статус на волонтерите и јасна одредба со која се дозволува волонтерството;
- условите и начинот на вршење на волонтерството;
- правата и обврските на волонтерите и организаторот на волонтерството;
- воведување на нов формален законски инструмент-договор за волонтирање, кој содржи специфицирани права и должности за волонтерите и за организациите;

евиденцијата на волонтерската работа;

_ заштита на бенефициите кои волонтерите ги добиваат во случај на невработеност.

Под определените законски услови и начин на остварување на волонтерството, волонтери можат да бидат и домашни и странски физички лица, па и малолетници. Странските лица го остваруваат волонтерството врз основа на претходно добиена согласност од Министерството за труд и регулиран престој во државата. Овие одредби се особено значајни заради хармонизација на активностите и адекватно остварување на Youth in Action програмата на Европската комисија.

Како субјект (или организатор) на волонтерската работа можат да се јават:

здружение, фондација, јавна установа, орган на државна власт, верска заедница или религиозна група, единици на локална самоуправа и градот Скопје. Волонтерската работа, видот на услугите и постапката на обезбедување на истите се остварува врз основа на програма за волонтирање.

Законот за волонтерство беше подготвен со учество на граѓанскиот сектор.

Други закони релевантни за волонтерството

Освен донесениот Закон за волонтерство, постојат и други закони и документи кои имаат допирни точки и регулираат прашања кои се поврзани со волонтерите и волонтерската работа:

Закон за социјална заштита, каде на местото каде се говори за доделување на социјални бенефиции заради заштита на определени категории на лица (на пр. сиромашни, стари лица, лица со посебни потреби и сл.) се наведува и волонтерската работа како средство на програмата за справување со социјалните проблеми. Овде на волонтерската работа се гледа како на работа која е извршена „со лично ангажирање и без надомест”.

Закон за безбедност и здравје при работа, каде се вклучуваат и волонтерите во однос на обезбедување на мерки за безбедност и здравје при работа.

Закон за придонеси од задолжително социјално осигурување, во кој е уредено прашањето на осигурување во случај на професионални болести и повреди на работа.

Закон за персонален данок на доход, каде трошоците поврзани со волонтерската работа се ослободуваат од персонален данок на доход.

Закон за странци, во кој се регулирани условите за добивање на дозвола за привремен престој за извршување на волонтерска работа.

Национална стратегија за млади на Република Македонија

Националната стратегија за млади на Република Македонија истакнува дека „развојот и јакнењето на цивилното општество, волонтерските и општествените здруженија се неопходен чекор во промоцијата на одговорно граѓанство и гаранција за демократијата”.

Бидејќи оваа стратегија датира пред донесувањето на Законот за волонтерство, во неа се наведува потребата од донесување на ваков Закон. Дополнително, во делот на сугерирани активности за промовирање на солидарност и еднакви можности, се наведуваат следниве:

Обука за волонтерска работа за млади луѓе, во сите сфери на општественото живеење;

Реализација на програми за волонтерска работа на младите луѓе како дел од формалниот образовен систем, согласно со образовната програма;

Реализација на програми за вклучување на млади луѓе како фасилитатори на проекти за млади и возрасни со економски или социјални проблеми, како начин на промоција на принципот на солидарност;

Признавање на стекнатите сертификати и препораки за време на доброволната работа како основа за поголема конкурентност при барањето работа;

Промоција и кампања за информирање, подигање на свеста и обука на младите луѓе и населението воопшто во однос на поддршката за волонтерска работа, промоција на солидарност, еднаквост, и сл.;

Изработка на информативен и советодавен систем составен од професионален кадар, млади волонтери и информативни материјали, со цел да се олесни одлуката на младите за избор на повисокиот степен на образование.

СТРАТЕГИЈА ЗА ПРОМОВИРАЊЕ И РАЗВОЈ НА ВОЛОНТЕРСТВОТО

Република Македонија се стреми да го промовира волонтерството. Во 2007 година го донесе Законот за волонтерство. Последователно, Владата ја донесе и Стратегијата за промовирање и развој на волонтерството 2010-2015 чија цел е промовирање и развој на волонтерството, имајќи го во предвид досега постигнатото, но и разработувајќи план за идните активности, кои ќе овозможат понатамошно развивање на волонтерството.

Вредности на Стратегијата

Имајќи предвид дека волонтерството се заснова на принципите на доброволност, дејствување во корист на други лица и без финансиски надомест, Стратегијата цели да ги оствари следниве вредности:

Признавање на традиционалната хуманост и солидарност искажана во волонтерското работење на граѓаните на Република Македонија;

Поттикнување кон создавање здраво општество на свесни и совесни граѓани;

Промовирање на соработката и чувството за општо добро кај сите општествени групи и сегменти;

Јакнење на општествената кохезија преку генерирање на чувство на доверба и солидарност помеѓу граѓаните;

Адекватна реализација на постојната правна рамка за волонтерството;

Зголемување на свеста на граѓаните за волонтерското ангажирање и создавање на соодветна култура на негување и практикување на волонтерскиот ангажман;

Развивање планови, механизми и мерки за стимулирање и поддршка на волонтерството во сите општествени сегменти (граѓанско општество, јавни институции, државна и локална власт, образование и сл.);

Понатамошна изградба на социјалниот и човечкиот капитал преку волонтерскиот ангажман и придонес кон континуирираниот општествен развој;

Создавање на организациско-комуникациски мрежи за синхронизирано и динамично промовирање на волонтерството на ниво на целата држава;

Придружување на Република Македонија кон глобалните европски и светски иницијативи за поттикнување на волонтерската работа и вклучување на волонтерството во законските и националните рамки.

Начела на Стратегијата

Имајќи ги во предвид карактеристиките на субјектите на кои се однесува Стратегијата, како и целите и резултатите кои се поставени да се исполнат, Стратегијата ги заснова и промовира начелата на:

- Доброволност;
- Активна вклученост на волонтерите, граѓанските организации, институциите и другите засегнати страни;
- Соработка и партнерство;
- Отвореност и транспарентност;
- Взаемна доверба

Цели

Главна цел на Стратегијата за промовирање на волонтерството е обезбедување на постојан развој, промовирање и јакнење на волонтерското ангажирање во Република Македонија.

Со Стратегијата Владата се залага да ги оствари следниве конкретни стратешки цели:

Промовирање на волонтерството кај пошироката јавност;

Поттикнување на културата на волонтирање во рамки на образовниот систем;

Зголемување на нивото на волонтирање во граѓанскиот сектор;

Воспоставување на систем на институционална поддршка на волонтерството.

Со цел да го поддржи спроведувањето на овие стратешки цели, Владата усвојува посебни мерки за секоја цел.

Очекувани резултати од примената на Законот и Стратегијата за Волонтерството

Донесувањето и спроведувањето на Законот за волонтерство и целите утврдени во Стратегијата целат да придонесат кон ширење, развивање и јакнење на културата на волонтирање, а преку тоа промовирање на хуманизмот, општествената кохезија, и активен придонес на граѓаните во развојот на заедницата.

Воспоставените цели и мерки за нивно реализирање се стремат да ги постигнат следниве поконкретни резултати:

Различни групи од популацијата (млади, ученици, невработени, постари лица) земаат активно учество во активностите во општеството;

Волонтерскиот труд е признат и промовиран, а волонтерите кои направиле одредени достигнувања се истакнати и служат како инспирација за слични дела;

Медиумите го истакнуваат значењето на волонтерството за секој граѓанин и за заедницата и промовираат активно вклучување во волонтерски активности;

Обемот, влијанието и капацитетот на граѓанските организации за стимулирање на волонтерската активност и работа со волонтери се зголемени;

Институциите на државата активно вклучуваат волонтери во активности за добро на граѓаните и заедницата;

Постои подобра информираност за можностите за волонтирање;

Воспоставена е инфраструктура за поддршка на волонтерите и промовирање на волонтирањето.

Програми и можности за волонтирање на младите од Република Македонија на национално и интернационално ниво

- Црвен Крст
- Граѓански организации и фондации
- Социјални програми и институции кои работат на поле на социјални работи
- Институции и организации предвидени со Закон за волонтерство на РМ
- European Voluntary Service (EVS) – програма за поддршка на волонтирање на млади на ЕУ (дел од програмата Млади во Акција)
- Global Volunteer Network (GVN) - Глобална мрежа на волонтери

МЛАДИТЕ И ВОЛОНТЕРСТВОТО

Волонтерството може да им помогне на младите да ги истражат своите интереси!

Волонтирањето претставува можност преку која што младите ќе ги истражат своите интереси и скриени таленти, дали тоа е работа со врсници, деца, маргинализираны групи, лице со хендикеп, помош на стари и изнемоштени лица, креирање и имплементирање проекти, планирање настани, истражувања... Волонтерството ќе им овозможи на младите да ги истражат своите сфери на интерес!

Волонтерството обезбедува нови познанства и проширување на кругот на пријатели!

Преку волонтирањето во различни облици на здруженија и институции, младите ќе имаат можност да го прошират својот круг на пријатели и да запознаат луѓе кои делат исти интереси, исти размислувања, врсници од други земји, други култури, различни традиционални вредности.

Волонтерството ќе им помогне на младите да ги споделат своите искуства од различни области меѓу себе. Секој од младите е единствен и има нешто што може да сподели со другите!

Волонтерските активности додаваат вредност на личноста на младиот човек!

Со извршувањето на волонтерските активности, младите ќе стекнат одредени знаења, вештини и способности. Потенцијалните работодавци сакаат да знаат дали младиот човек би одговорил на нивните очекувања и би се вклопил на понудената работна позиција. Добра препорака од институцијата во која што младиот човек волонтирал, како и искуството кое го стекнал, ќе придонесат да кон подобра импресија кај работодавецот.

Волонтерството е забавно!

Луѓето кои волонтираат или волонтирале често велат дека добиле повеќе искуство отколку што дале. Дадениот придонес, време, енергија, прави младите да се чувствуваат добро и корисно, ја подигнува самовербата и самостојноста. Работењето со други волонтери гради пријателства!

Волонтерството овозможува унапредување на заедницата!

Преку волонтирањето, младите можат да направат позитивна промена во заедницата, во општеството, во светот. Младите сакаат да живеат во заедница каде луѓето ги имаат сите услови и комодитети за добар живот. Со волонтирањето, младите можат да помогнат во една заедница, така што таа да биде подобро место за живот!

**“Тие што можат да направат,
прават! Тие што можат да
направат повеќе,
ВОЛОНТИРААТ!!!“**

Оваа публикација е дел од проектот „Поддршка на младинско самовработување“ финансиран од Генерален Секретаријат на Влада на Република Македонија. Наведените мислења во оваа публикација се мислења на авторот и незадолжително ги рефлектираат мислењата на Генералниот Секретаријат на Влада на Република Македонија

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент
Охридски", Скопје

316.354-056.87-053.6(497.7)

ЈОВАНОСКИ, Александар

Младите и волонтерството / [автори Александар
Јованоски и Зоран
Илиески]. - Прилеп : Младински совет, 2012. - 34 стр. ;
20 см

ISBN 978-9989-2328-5-5

1. Илиески, Зоран [автор]

а) Волонтерство, младинско - Македонија

COBISS.MK-ID 90240778

Младински Совет Прилеп

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Генерален Секретаријат

www.ycp.org.mk